

Een uitgave van het Bisschoppelijk bureau
van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland
© 2009

HET WOORD VAN VRIENDSCHAP
Gedachten en gebeden bij Advent en Kerst

HET WOORD VAN VRIENDSCHAP

Gedachten en gebeden bij Advent en Kerst

Vriendschap

1 - EEN SCHAARS GOED...

Vriendschap. Het is een schaars goed in een individualistische cultuur. Velen van ons zijn sterk gefocust op de eigen behoeften en zijn bang om tekort te komen. Die angst is paradoxaal genoeg alleen nog maar verhevigd door onze rijkdom. En een economische crisis maakt het er niet minder op... Mensen zijn dan ook fel in de weer voor zichzelf en hollen elkaar daarbij voorbij. Ze hebben haast, want wie het eerst komt, wie het eerst maalt. Zo worden we concurrenten van elkaar.

Dat heeft grote gevolgen voor onze samenleving. Want waar concurrentiedenken in de plaats komt van het streven naar solidariteit wordt het sociale weefsel aangetast. Het vertrouwen tussen burgers wordt ondermijnd. De politiek verwordt tot belangenverdediging van afzonderlijke groepen met tegengestelde interesses in plaats van het samen streven naar wat goed is voor allen. De saamhorigheid verdwijnt. De veiligheid wordt een groot probleem. De kloof tussen arm en rijk wordt groter. Dienstbaarheid gaat ouderwets klinken. Er is geen tijd meer voor elkaar. En mensen vereenzamen.

De 'vriendschapsicoon', zoals hiernaast afgebeeld, is afkomstig uit Egypte en dateert uit de 6e eeuw. Het origineel bevindt zich in het Louvre. Wij zien hoe Christus zijn hand legt op de schouder van zijn vriend om samen met hem op te lopen, om hem te vergezellen. Deze vriend is een historische figuur, de abt Menas.

Broeder Aloïs van Taizé - waar deze icoon een belangrijke plaats heeft - schrijft:

Wij kunnen ons allemaal herkennen in deze vriend van Christus. Deze icoon beeldt uit wat centraal staat in het evangelie: ook al is Christus, na zijn opstanding, onzichtbaar voor onze ogen, toch kunnen wij ons toevertrouwen aan zijn aanwezigheid. Hij vergezelt ieder mens. Wanneer je naar deze icoon kijkt, ben je al aan het bidden en voel je je één met God.

2 - HET IS JE OM DIE ANDER TE DOEN.

Vriendschap. Dat is een ander ontvangen in de woning van je hart op zo'n manier dat ze er thuis mogen zijn. Je bent er niet toe verplicht een ander onder je eigen dak gastvrijheid te verlenen. Je doet het omdat je geraakt bent door wie die ander is. Daarbij is die ander ook werkelijk 'anders' en precies daarom voel je je uitgenodigd om hem of haar te ontvangen. Jezelf hoeft je niet te ontvangen, je bent al thuis bij jou. Wat niet betekent dat je niet ook aan 'jezelf' de nodige aandacht zou moeten besteden. Ook met 'jezelf' mag je goede maatjes worden, maar dat is wat anders dan vriendschap sluiten. In vriendschap verwelkom je een vreemde als een gelijke en je bent bereid je beste zorgen aan hem of haar te besteden. Vriendschap is aandacht hebben. Tijd en activiteit zijn onbelangrijk, alleen het bij elkaar zijn telt. Het is genieten van elkaars aanwezigheid. Spreken en zwijgen onderstrepen dat belangeloze gebeuren. Vriendschap is elkaars kwetsbaarheid kennen en er de nodige zorg aan besteden.

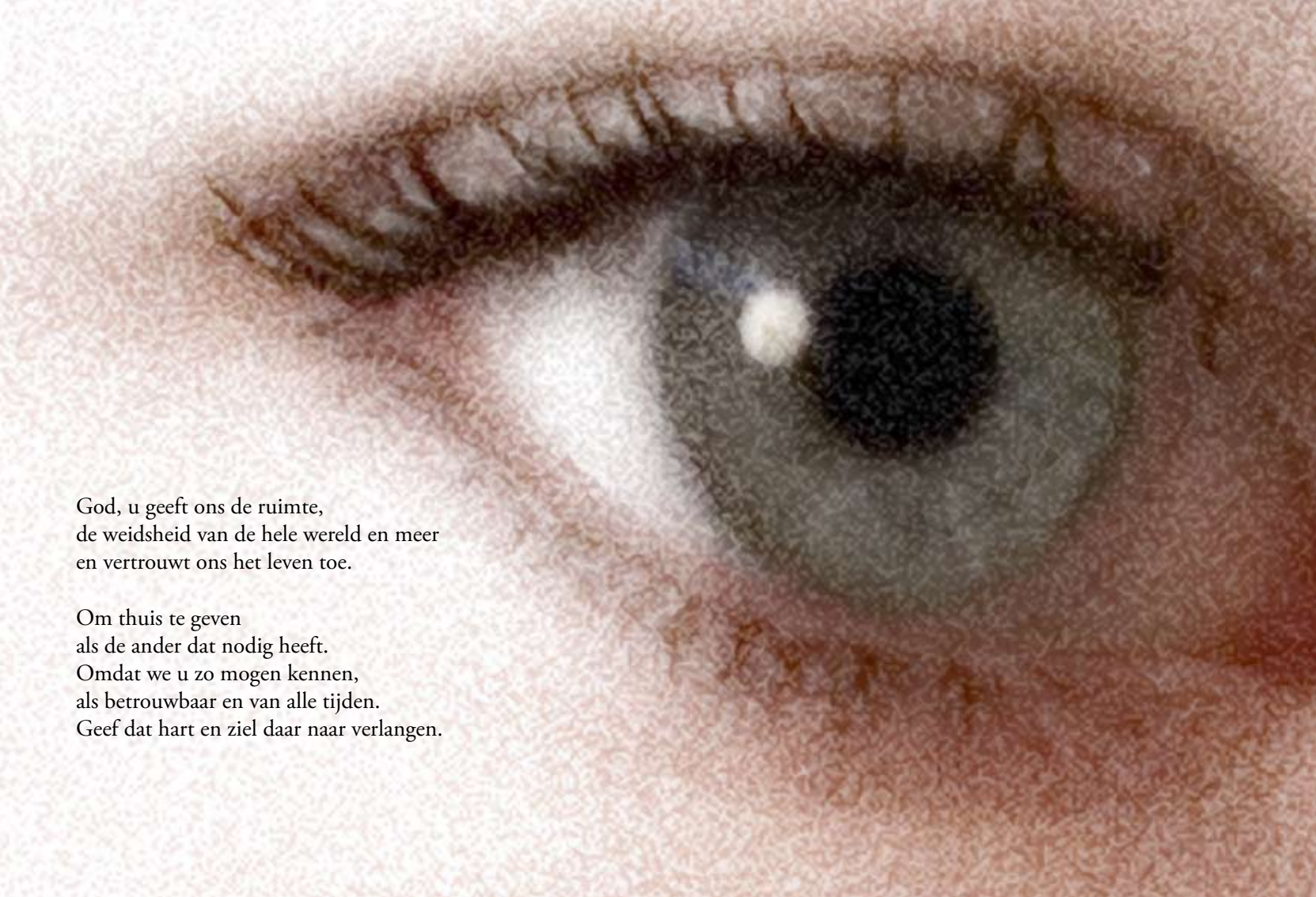
Vriendschap is omzien naar elkaar. Het is je om de ander te doen, om haar of zijn geluk, om de weg die zij of hij moet vinden. Daarbij is niets je teveel omdat die ander nooit van jou profiteren zal. Wie probeert te

profiteren maakt de vriendschap kapot omdat daarbij degene die jou in zijn hart heeft gesloten, tot een instrument voor eigen voordeel wordt. Vriendschap is - van beide kanten - belangeloos en drijft op de waardering die men geheel gratis voor elkaar opbrengt.

Die houding wordt in het vierde evangelie treffend geïllustreerd door Johannes de Doper. Als zijn leerlingen bij hem komen en hun beklag doen over de doopactiviteit van Jezus, dan probeert hij hen duidelijk te maken dat geen mens zich God kan toeëigenen. Johannes is niet geroepen om de Messias te zijn, hij is de bode die voor de Messias uitgaat om de weg voor hem te banen.

En dan voegt Johannes er aan toe: *de bruidegom krijgt de bruid; de vriend van de bruidegom staat te luisteren en is blij dat hij de stem van de bruidegom hoort. Dat vervult mij met grote vreugde! Hij moet groter worden en ik kleiner.* (Johannes 3) De blijdschap omdat de vriend en de vriendin hun bestemming gevonden hebben in het leven, is een vreugde zonder weerga. Dat soort van vriendschap, waarin men graag op de achtergrond verdwijnt om de ander de voorrang te geven, geeft iemand vleugels. Zo dicht Ida Gerhardt:

'Het is de vriendschap die de vrijheid wekt waartoe we zijn geboren.'

God, u geeft ons de ruimte,
de weidsheid van de hele wereld en meer
en vertrouwt ons het leven toe.

Om thuis te geven
als de ander dat nodig heeft.
Omdat we u zo mogen kennen,
als betrouwbaar en van alle tijden.
Geef dat hart en ziel daar naar verlangen.

Over vriendschap in Nieuwe Testament

Het woord dat Johannes gebruikt voor 'vriend' is *philos*. Het komt van het Griekse *phileo*, dat liefhebben betekent.

Het werkwoord *phileo* komt 25 keer voor in het gehele Nieuwe Testament, waarvan 13 keer bij Johannes:

5:20	Want de Vader heeft de Zoon lief en toont hem alles wat Hij doet ...
11:3,36	Over Lazarus: 'Heer, zie hij die je liefhebt is ziek!' – En de Judeërs zeiden: 'Zie, hoezeer hij hem liefhad!'
12:25	'Wie zijn eigen leven liefheeft, zal het verliezen en wie in deze wereld zijn eigen leven haat, zal het bewaren voor het eeuwige leven.'
15:19	'Indien jullie uit de wereld waren, had de wereld haar eigen (voortbrengsel?) liefgehad; maar jullie zijn niet uit de wereld, maar ik heb jullie uit de wereld uitgekozen en daarom haat de wereld jullie.'
16:27,27	'Want de Vader zelf heeft jullie lief, dat (opdat, zodat?) jullie mij hebben liefgehad en hebben geloofd, dat ik van God ben gekomen.'
20:2	'Ze (Maria van Magdala) haastte zich naar Simon Petrus en de leerling dien Jezus liefhad.'
21:15,16,17	'Je weet, Heer, dat ik je liefheb...'

3 - HET MYSTERIE DAT JE TEGEMOET STRAALT.

Waarom mensen vrienden worden van elkaar is uiteindelijk niet uit te leggen. Eigenlijk is er steeds maar één reden: omdat de ander is wie hij of zij is en ik ben wie ik ben, daarom zijn we vrienden van elkaar! Je doorgrondt elkaar nooit helemaal, de ander blijft altijd anders en zelf word je ook nooit helemaal gekend. Het is de eenzaamheid die aan elke mens kleeft. Vrienden aanvaardden dit van elkaar en ‘waken over elkaanders eenzaamheid’, zoals de grote dichter Rilke het zegt.

De ander blijft een mysterie. Het is alsof je een licht ziet stralen in een huis van diamant. Je vermoedt een intense schoonheid en warmte, maar het valt moeilijk om door de harde bolster heen te breken en daarbinnen het licht te ervaren.

Het is een beeld van een Brusselse priester-arbeider uit de zestiger jaren, Egied van Broeckhoven. Hij kwam in 1967 op 34-jarige leeftijd om het leven bij een bedrijfsongeval in de staalfabriek waar hij werkte. ‘Vriendschap’ was zijn spirituele weg naar God. Het leidde hem - ondanks zijn academische kwalificaties - naar een leven als ongeschoolde arbeider omdat hij zich aangetrokken voelde tot het mysterie dat zich in het leven van deze mensen schuil houdt.

Met deze mensen aan de rand van de grote stad en aan de rand van samenleving, wilde hij vriendschap aanknopen.

Hij wilde de waker zijn bij hun eenzaamheid. Hij zag het licht in hen stralen en dat licht vroeg erom verwelkomd te worden. Dat licht is hun vermogen om lief te hebben. Het is van een grote gaafheid en schoonheid, maar wie het wil naderen moet door een harde buitenkant heen. En het kan zijn dat men zich eraan verwondt. Gekwetst worden lijkt bij vriendschap tussen mensen niet uit te sluiten. Maar, noteert Van Broeckhoven enkele maanden voor zijn tragische dood in zijn dagboek: ‘als men mij zou laten kiezen tussen het leven hier in Brussel tussen de industriearbeiders en de Taborberg, ik zou Brussel verkiezen!’ De vriendschap die hij met de medewerkers beleeft, is voor hem als het stralen van Jezus’ bij de verheerlijking op de Tabor. De vriendschap voert hem tot de ontmoeting met de Levende.

Terwijl hij aan het bidden was, schrijft Lucas in zijn evangelie, veranderde de aanblik van zijn gelaat en werd zijn kleding stralend wit. (...) er kwam een wolk aandrijven die een schaduw over hen wierp (...) er klonk een stem uit de wolk die zei: Dit is mijn Zoon, de uitverkorene, luistert naar hem. (Lucas 9)

Wie zo naar een ander kijkt dat het beste in die ander daarmee naar buiten komt, ziet mensen stralen en ervaart wie ze werkelijk zijn: kinderen van de Allerhoogste.

Geheel anders

en toch zo vertrouwd bent u,

Heilige en Allernaaste.

Doorbreek de oppervlakte

van vervreemding en argwaan,

als ze ons afhouden van ontmoetingen.

Leen ons uw ogen

om de mens te zien

in de werkelijkheid van uw wereld.

Moge oprechte belangstelling

en betrokkenheid in elkaars leven

onze natuur zijn.

Wij, beelddragers van u,

Heilige en Allernaaste.

Philos

Het zelfstandig naamwoord *philos* - 'vriend, geliefde' komt hier bij Johannes voor:

- 3:29 'De **vriend** van de bruidegom staat erbij en hoort naar hem met blijdschap, vanwege de stem van de bruidegom.'
- 11:11 'Onze **vriend** Lazarus is gaan slapen / is ontslapen, maar ik ga om hem te wekken.'
- 15:13,14,15 'Een groter liefde (hier: agapè, zie verderop) kan niemand hebben, dan dat hij zijn eigen leven weggeeft voor zijn **vrienden**. Jullie zijn mijn **vrienden**, wanneer jullie doen wat ik aan jullie gebied. Ik noem jullie niet meer dienstknechten, want een dienstknecht weet niet wat zijn heer doet. Maar ik heb jullie **vrienden** genoemd, want alles wat ik van de Vader heb gehoord, heb ik aan jullie bekend gemaakt.'
- 19:12 'Maar de Judeërs schreeuwden en zeiden (tot Pilatus): 'Wanneer je deze vrijlaat, ben je geen **vriend** van de keizer!'

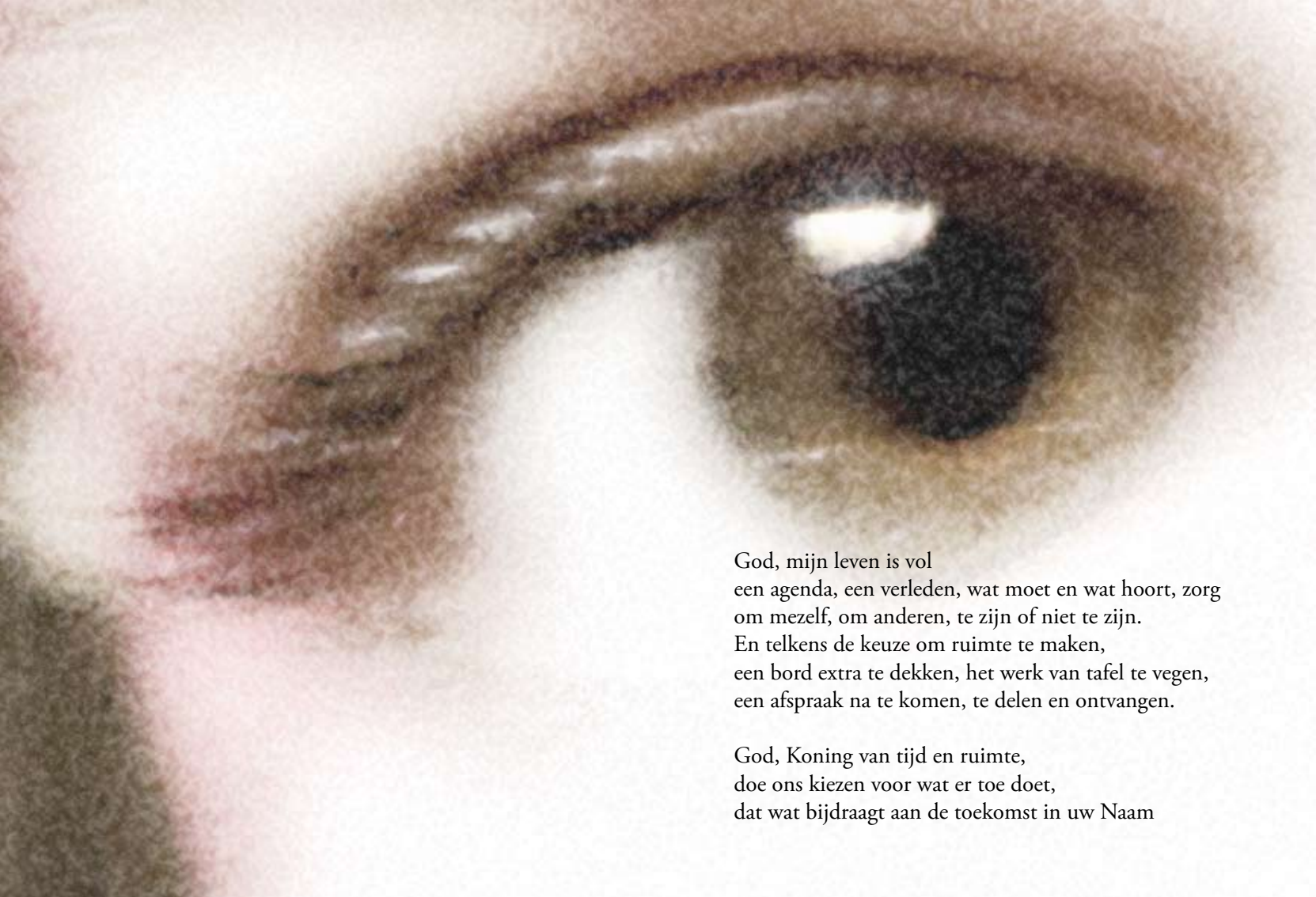
4 - GOD OP ZOEK NAAR ONDERDAK

Vriendschap is een vanzelfsprekende plaats krijgen in het hart van een ander. Op die wijze zijn mensen uitnodiging voor elkaar. We zijn aan elkaar toevertrouwd zodat niemand nog alleen hoeft te zijn, niemand gedoemd blijft om met de ziel onder de arm rond te dolen. Samen kunnen we de wereld maken tot een herberg, waar niemand buiten hoeft te blijven. Samen kijken we uit naar zo'n wereld. Er zijn nog steeds teveel mensen die geen onderdak vinden. Het verhaal van Maria en Jozef op zoek naar plek in de herberg, is het verhaal van miljoenen en miljoenen mensen. En van miljoenen kinderen niet te vergeten.

Op de kersticoon staat de wieg van Jezus, de kribbe, in de rotsholte van het graf. Deze directe verbinding tussen de geboorte van de Heer en Goede Vrijdag doet je huiveren. Voor zoveel kinderen is dat echter ook nu nog de realiteit: hun wieg staat aan de rand van hun graf. Kan de uitnodiging nog scherper gesteld worden? Wie kan er naast kijken dat deze kinderen op zoek zijn naar mensen die hen onderdak willen geven, naar mensen die hun 'vriend' willen worden?

En kan God zich nog duidelijker uitdrukken? Is het niet helder dat ook God zelf op zoek is naar onderdak bij mensen en dat God daarin het lot van deze kinderen deelt?

Zoals deze mensen, zoals deze kinderen aan de rand, zo zet ook God de eigen voet niet tussen de deur van de herberg die deze wereld is. Het is niet aan God om een plaats te veroveren, want dan zou van vriendschap geen sprake meer zijn. Het is God te doen om uit te nodigen en uitgenodigd te worden, om te vragen en gevraagd te worden, om de hand uit te steken in de hoop dat ze door iemand gegrepen wordt. Het is aan God om te verlangen naar vriendschap opdat mensen God in dat verlangen tegemoet zouden komen. Met Jezus, het 'Woord van God', komt God in de wereld en nodigt uit om het op te nemen, het te bergen en te verzorgen, echter... *hij kwam naar wat van hem was, maar wie van hem waren hebben hem niet ontvangen* (Johannes 1,11) De uitnodiging wordt afgeslagen, God én mens blijven eenzaam achter. Om Gods eenzaamheid te onderstrepen zegt Johannes dat *het mensgeworden Woord zijn tent onder de mensen heeft opgeslagen*. (Johannes 1,14) Met dat woord 'tent' komen we in de Uittocht terecht. Wanneer de Israëlieten op hun woestijntocht naar het Beloofde Land hun kamp opsloegen was er ook een tent voor de Heer, waar de Stenen Tafelen van het Verbond - dat charter van de vriendschap! - werden bewaard. De evangelist grijpt terug op dit gebeuren om te zeggen dat de Heer Jezus noodgedwongen een nomade blijft, een voortvluchtige, iemand die blijvend op uittocht is. De ervaring is inderdaad dat Jezus wordt uitgesloten, verbannen naar de marge. Hij komt er niet in. 'Het Woord' blijft noodgedwongen asielzoeker.

God, mijn leven is vol
een agenda, een verleden, wat moet en wat hoort, zorg
om mezelf, om anderen, te zijn of niet te zijn.
En telkens de keuze om ruimte te maken,
een bord extra te dekken, het werk van tafel te vegen,
een afspraak na te komen, te delen en ontvangen.

God, Koning van tijd en ruimte,
doe ons kiezen voor wat er toe doet,
dat wat bijdraagt aan de toekomst in uw Naam

Naast *phileo* - 'liefhebben' gebruikt Johannes ook *agapao* - 'liefhebben'. Wat is het verschil?

Agapao komt onder andere hier als werkwoord voor:

- 3:16,19,35 'Zozeer heeft God de wereld liefgehad, dat hij zijn eniggeboren Zoon heeft gegeven, opdat ieder die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.' (...) 'De Vader heeft de Zoon lief en alles heeft hij in zijn hand gegeven. Wie gelooft in de Zoon heeft eeuwig leven.'
- 8:42 'Indien God jullie Vader is, hebt dan mij lief, want ik ben uit de Vader gekomen en hier gekomen. Want ik ben niet vanwege mijzelf gekomen, maar Hij heeft mij gezonden.'
- 11:5 'Jezus had Maria lief en haar zuster en Lazarus.'
- 13:1,1 'Vóór het feest van Pesach toen Jezus wist dat zijn overganger was, dat hij uit deze wereld naar de Vader overging, toen heeft hij de zijnen die hij in de wereld had liefgehad tot het einde toe liefgehad.'
- 13:23 'Eén van de leerlingen lag aan in de schoot van Jezus, dien Jezus liefhad.'
- 13:34,34,35 'Ik geef jullie een nieuw gebod, dat jullie elkaar liefhebben, zoals ik jullie heb liefgehad, opdat jullie elkaar liefhebben. Hieraan zullen allen weten, dat jullie mijn leerlingen zijn, wanneer jullie voor elkaar liefde hebben.'
- 14:15 'Wanneer jullie mij liefhebben, nemen jullie mijn geboden in acht.'
- 14:21,21,21,21 'Die mijn geboden heeft en ze in acht neemt, die is het die mij liefheeft. Wie mij liefheeft, die zal worden liefgehad door mij Vader, en ook ik zal hem liefhebben en mijzelf aan hem zichtbaar maken.'

- 14:21,21,21,21 'Die mijn geboden heeft en ze in acht neemt, die is het die mij liefheeft. Wie mij liefheeft, die zal worden liefgehad door mij Vader, en ook ik zal hem liefhebben en mijzelf aan hem zichtbaar maken.'
- 15:9,9,12,12,17 'Zoals de Vader mij heeft liefgehad, zo moeten ook jullie elkaar liefhebben, blijft in mijn liefde.' ... 'Dit is mijn gebod, dat jullie elkaar liefhebben, zoals ik jullie heb liefgehad.'
- 17:23,23,24,26 '...opdat de wereld weet dat jij me gezonden hebt en hen liefhebt zoals je mij hebt liefgehad. (...) omdat je me hebt liefgehad voor de grondlegging der wereld.' (...) 'En ik heb jouw naam aan hen bekend gemaakt en ik zal hem bekend maken, opdat de liefde waarmee je mij hebt liefgehad in hen zal zijn en ik in hen.'
- 19:26 Jezus zag zijn moeder en de leerling dien hij liefhad erbij staan ...

Wat is nu het verschil tussen *phileo* en *agapao*?

Het lijkt dat de laatste term vaker wordt gebruikt om de volstrekte en innige eenheid van God de Vader en de Zoon te benadrukken. Dit wordt vooral duidelijk in het vele voorkomen van het woord in de hoofdstukken 14-17, waar het over Jezus' overgave gaat en het gebod aan zijn leerlingen om elkaar op gelijke wijze lief te hebben.

'Geen groter liefde (*agapè*, het woord dat Johannes vaak gebruikt om de liefde van de Vader voor de Zoon aan te geven) dan deze...'

Geboorte icoon

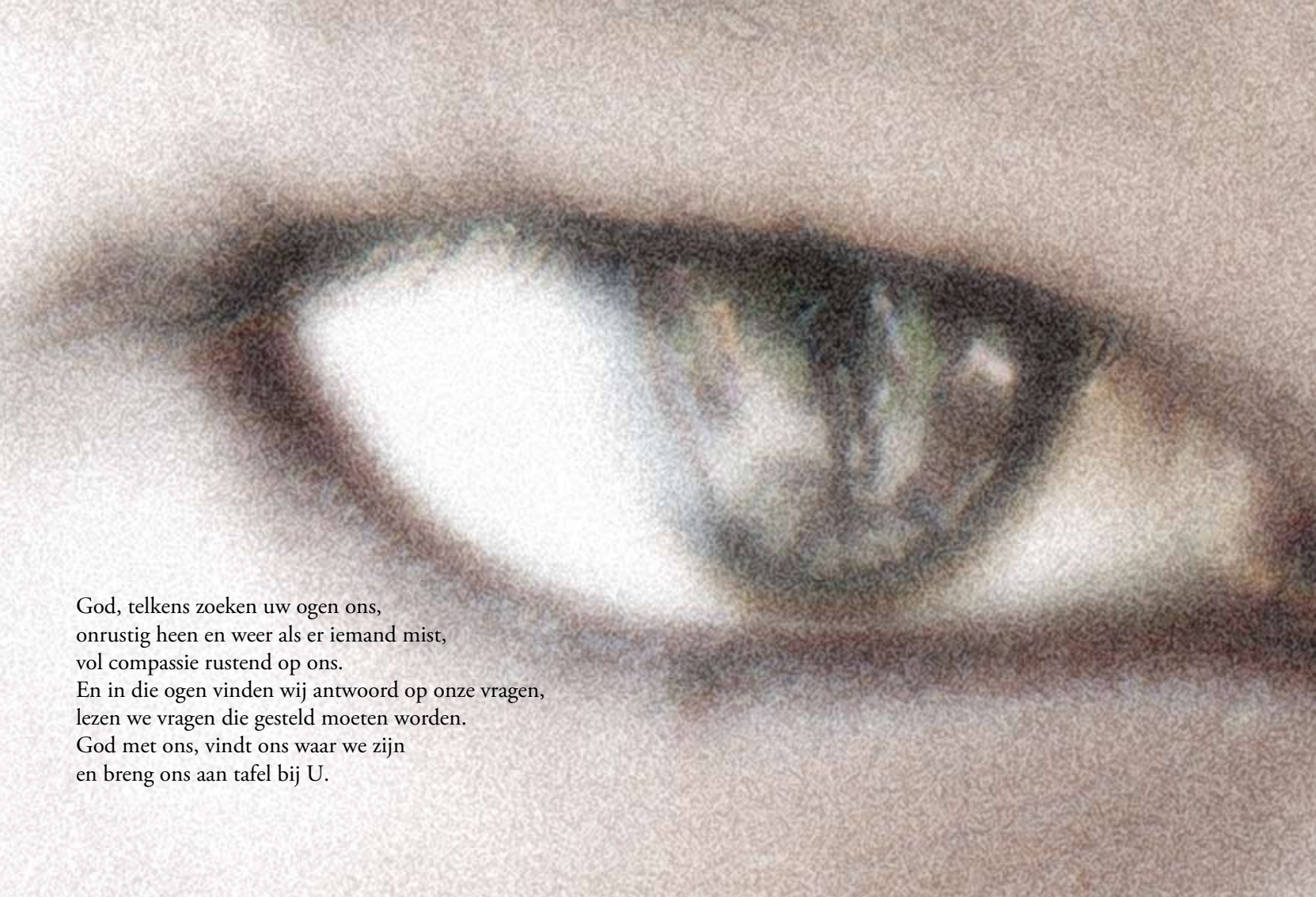
5 - WAT ZOEKEN JULLIE?

Het is God om mensen te doen. Paulus schrijft aan zijn vriend en medewerker Titus dat *in Jezus Gods vriendschap onder de mensen verschenen is*. (Titus 3,4). Je ziet in Jezus hoe God verslingerd is aan mensen, zegt Schillebeeckx. Je ziet Jezus in het evangelie bezig met informeren naar de verlangens van mensen. Het eerste woord dat Jezus in het vierde evangelie spreekt is dit: *wat zoeken jullie?* (Johannes 1,38) Verbluffend eigenlijk: God die mensen vraagt naar wat ze nodig hebben.

Wat zoeken jullie? We weten het wel wat we zoeken: toekomst voor onze wereld, rust voor ons hart, elkaar kunnen verstaan, vrede, vriendschap... dát zoeken we! Met kleine nuances komt diezelfde vraag trouwens een aantal keren terug in het vierde evangelie. Zo ook aan het begin van het passieverhaal als Jezus aan Judas en de soldaten vraagt: *wie zoeken jullie?* (Johannes 18, 4) En tenslotte zien we Maria van Magdala zoeken op de paasochtend. *Waarom ween je? Wie zoek je?* hoort zij de 'tuinman' vragen. (Johannes 20, 15)

De antwoorden in alle drie situaties gaan in dezelfde richting. In de eerste situatie verlangen de leerlingen om bij Jezus te blijven. In de tweede moet Judas bekennen dat het hem 'om Jezus te doen is' en ook Maria van Magdala, in de derde situatie, wil weten waar 'haar Jezus' is. De evangelist wil ons daarmee duidelijk maken dat 'Jezus' het antwoord is op het verlangen van mensen, op ons vragen en ons zoeken.

Maar 'Jezus' is daarbij geen theorie, maar praktijk. Hij is de praktijk van trouwe solidariteit, van insluiten in plaats van uitsluiten, van opkomen voor de kleinen en het bevrijden van de groten van hun waanzin. Jezus is de praktijk van een vriendschap die vleugels geeft. En inderdaad: daar zijn we naar op zoek!

God, telkens zoeken uw ogen ons,
onrustig heen en weer als er iemand mist,
vol compassie rustend op ons.
En in die ogen vinden wij antwoord op onze vragen,
lezen we vragen die gesteld moeten worden.
God met ons, vindt ons waar we zijn
en breng ons aan tafel bij U.

Friend

Bij Matteüs komt *phileo* - 'liefhebben' vijf keer voor:

- 6:5 de huichelaars, die **ervan houden** om in de synagoge (...) te bidden
- 10:37 (...) wie **van zijn vader of moeder houdt**, méér dan van mij...
- 10:37 (...) wie **van zijn zoon of dochter houdt**, méér dan van mij...
- 23:6 de schriftgeleerden en Farizeeën, die **houden van ereplaatsen** (...) in de synagogen
- 26:48 Judas: die ik **kussen zal**, die is het!

Als zelfstandig naamwoord komt *philos* - 'vriend' bij Matteüs alleen in een citaat voor:

- 11:19 de Mensenzoon is 'een dronkaard, **een vriend van tollenaars en zondaars**'.

Lucas lijkt Matteüs na te volgen: het werkwoord *phileo* - 'liefhebben' gebruikt hij slechts twee keer:

- 20:46 vgl. Mt 23:6
- 22:47 over Judas: 'en hij naderde Jezus en kuste hem'.

6 - GODS NEDERIGHEID

Geloven is dus niet ingewikkeld. Het is even nederig én even verheven als je eigen diepste verlangen. In een van zijn kerstpreken daagt

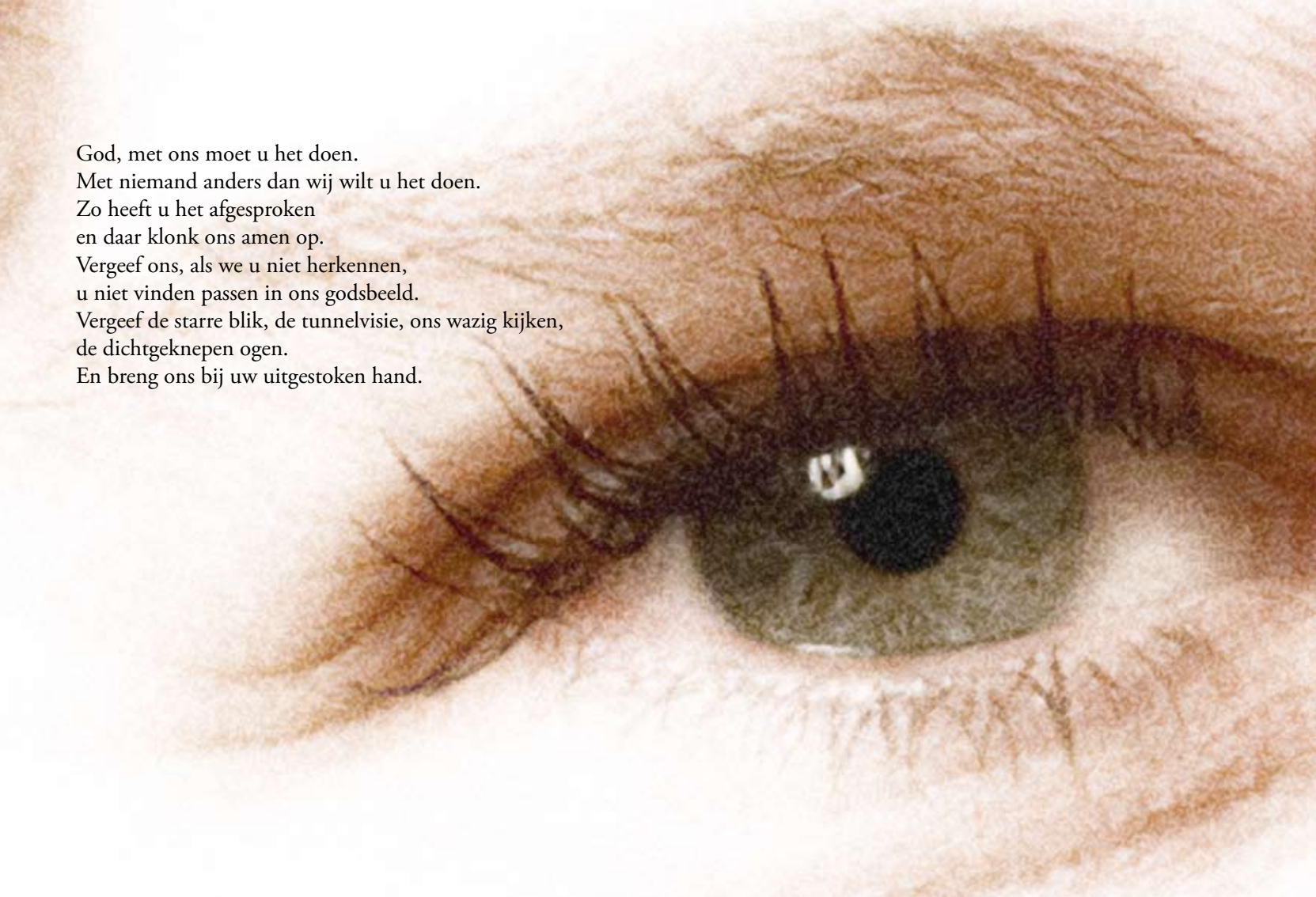
Augustinus zijn gelovigen als volgt uit:

U wilt de verhevenheid van God begrijpen? Probeer het dan eerst met Gods nederigheid. Wees niet te beroerd om nederig te zijn, in uw eigen belang, want ook God was niet te beroerd om nederig te zijn in uw belang. (...) Kom uit voor uw zwakheid en blijf geduldig liggen, de dokter is bij u. Wanneer u zijn nederigheid begrepen hebt, staat u samen met Hem op!

Gods nederigheid: dat is Jezus' leven als mens tussen de mensen, met alle nacht en niet-weten dat daarbij hoort. Gods nederigheid, dat is Jezus' machteloosheid en eenzaamheid; het is Jezus' roepen tot een God die Hij ver weg weet, zoals dat mensen soms overkomt. Gods nederigheid, dat is Jezus die ons leven genomen heeft zoals het is en het niet heeft ontdaan van zijn aardsheid. Tegelijk bron van verdriet en van vreugde. Jezus heeft dit leven van ons gedeeld... als een kus van een God die op zoek is naar vriendschap.

God en mensen: beiden zijn ze op zoek naar vriendschap. Zoals wij op zoek zijn naar elkaar en op zoek naar God, zo is God op zoek naar ons. Zoals wij geborgenheid zoeken, zoekt ook God geborgenheid bij ons. Zoals wij er naar verlangen bij vrienden 'onderdak' te krijgen, zo hoopt God op 'onderdak' bij de mensen. Dat verlangen verbindt God en mensen. Daarin vinden ze elkaar.

God, met ons moet u het doen.
Met niemand anders dan wij wilt u het doen.
Zo heeft u het afgesproken
en daar klonk ons amen op.
Vergeef ons, als we u niet herkennen,
u niet vinden passen in ons godsbeeld.
Vergeef de starre blik, de tunnelvisie, ons wazig kijken,
de dichtgeknepen ogen.
En breng ons bij uw uitgestoken hand.

Het zelfstandig naamwoord *philos* - 'vriend' komt het meeste bij Lucas voor, onder andere hier:

- 7:6 de centurion stuurt **vrienden** naar Jezus: 'Heer, ik ben niet waard...'
- 7:34 vgl. Mt 11:19: de Mensenzoon is een dronkaard, een **vriend van tollenaars** ..
- 11:5,5,6,8 Een **vriend vraagt een vriend voor een gastvriend** drie broden. De gevraagde zal hem dat verzoek inwilligen, is het niet uit vriendschap, dan wel omdat de eiser blijft aandringen. Kortom: vraag en er zal je gegeven worden...
- 12:4 Jezus spreekt tot de menigte als '**mijn vrienden**': 'Vrees niet voor hen, die het lichaam kunnen doden...'
- 14:10 Gelijkenis van de plaatsen aan tafel: zoek niet de ereplaats, maar de mindere, zodat de gastheer zal kunnen zeggen: '**Vriend**, kom hogerop!'
- 14:12 Gelijkenis van de genodigden: niet je **vrienden** of familie, maar diegenen die de weldaad niet terug kunnen doen.
- 15:6,9 Gelijkenissen over het vinden van het verlorene: als het (het verlorene schaaap, de verlorene drachme) gevonden is, roept men de **vrienden** en buren en verheugt zich.
- 15:29 Anders dan de broer van de verlorene zoon: die had van zijn vader nooit een bokje gekregen om met zijn **vrienden** feest te vieren...
- 16:9 'Maak je **vrienden** uit de onrechtvaardige mammon, opdat jullie, wanneer het afloopt, ontvangen worden in de eeuwige tenten.'
- 23:12 'Op die dag werden Herodes en Pilatus **vrienden** van elkaar, terwijl ze elkaar voorheen vijandig gezind waren.'

De vriendschap bij Lucas is op zijn minst dubbelzinnig: Herodes en Pilatus – de religieuze en de politieke machten – sluiten vriendschap in hun afkeer van Gods koninkrijk zoals dat in Jezus gestalte krijgt. De zoon die thuisbleef weigert feest te vieren om het terugvinden van zijn broer die verloren liep, maar druilt over het feestje dat hij met zijn vrienden nooit heeft kunnen vieren. Diegenen die je het meest je naasten zijn, leveren je over aan de dood.

Echte vriendschap komt van de andere kant: je wordt tot hoger eer geroepen als je de lagere plaats hebt gekozen. Je viert met vrienden de vreugde om het vinden van wat verloren was.

Ami(e)

7 - Zonder mensen is God 'nergens'.

Dat op de kersticoon de kribbe aan de rand van het graf staat betekent dat kerstmis gevierd moet worden vanuit het perspectief van Stille Zaterdag en de Paasnacht. In de Paasnacht komt de doorbraak tot stand. De machteloosheid van de uitnodiging blijkt sterker dan de eenzame arrogantie van mensen die aan zichzelf genoeg hebben. Kwetsbaarheid verbindt, vriendschap is het echte leven... Het is 'zonde' om te 'geloven' in de overmacht van grootspraak en geweld. Mensen zijn niet veroordeeld tot een 'meester-knecht-omgang' met elkaar. Mensen worden niet noodzakelijk geregeerd door die impulsen die ervoor zorgen dat je alleen maar met jezelf bezig bent. Het is 'zonde' om slachtoffer te worden van de angsten die daarachter schuil gaan. Het is 'zonde' want het wordt je graf en dat van anderen erbij.

Vriendschap die een bres slaat in de rotswand van het graf: dát is onze kerstvreugde. Gods vriendschap is het, maar ze wordt mede mogelijk gemaakt door mensen. Immers zonder de bereidheid van Maria, maar evenmin zonder de gelovige verwachting van het hele gelovige volk, zou 'Jezus' nooit mogelijk geweest zijn. Met andere woorden: zonder mensen die dragers willen zijn van deze liefde is God 'nergens'.

Zonder Johannes de Doper die mensen opnieuw confronteert met hun vervreemding en ze - door de bekering die hij preekt - opnieuw in harmonie brengt met hun echte verlangen, zou God een verre vreemde blijven. Slechts bekeerde mensen kunnen ervaren wie Jezus werkelijk is: eindelijk een mens die de kunst van de vriendschap helemaal begrepen heeft, eindelijk een mens die duidelijk maakt wat het leven echt de moeite waard maakt. Eindelijk iemand die begrepen heeft dat de schepping er alleen maar is om 'goed' en 'heel goed' te zijn, zoals het scheppingsverhaal uit Genesis dit telkens als een refrein herhaalt.

Behoed ons
voor het muren bouwen en afschermen,
Maak ons open
voor ongehoorde geluiden,
ontvankelijk
om het onverwachte, ongedachte
een kans te geven,
zodat uw schepping toegroeien kan naar voltooiing.

Een ander woord voor 'vriend', *betairos* komt alleen bij Matteüs voor, en dan slechts vier keer:

- 11:16 kinderen die elkaar (dwz. de één zijn naaste / vriend / kameraad) toeroepen
- 20:13 de landheer tot de werkers van de eerste uren: 'Vriend, ik doe je toch geen onrecht?' (NBV: 'Beste man...')
- 22:12 de bruidegom tot de gast zonder feestkleed: 'Vriend, hoe ben je hier binnengekomen zonder bruiloftskleed?'
- 26:50 Jezus tot Judas: 'Vriend, waartoe ben je hier?'

Het woord be vraagt iemand op zijn drijfveren en wil hem terugvoeren naar de menselijkheid die God in Jezus de wereld aanbiedt. De werkers van de eerste uren worden herinnerd aan het rechtvaardige loon dat met hen was afgesproken en brengt hen daardoor áf van de concurrentiezucht die maakt dat zij méér willen dan de werkers van het laatste uur. Aan de niet feestelijk geklede gast op de bruiloft wordt niet gevraagd hoe hij het voor elkaar gekregen heeft om binnen te komen, maar met welke intentie hij – gezien zijn kleding – de bruiloft wilde meevieren. En wat is de bedoeling van de vraag van Jezus aan Judas? Toch niet verwijtend, dat Judas hem met een kus verradt aan de soldaten en priesterknechten, maar dat hij Judas naar zijn drijfveer vraagt – de gerechtigheid van God wordt uitgeleverd voor geld, zoals in Genesis Jozef werd verkocht door zijn broers op instigatie van Juda, voor twintig zilverlingen.

Broederliefde, vriendschap, naastenliefde? Die vormen van *chesed* - liefde, trouw staan op het spel door jaloezie en onzekerheid over de eigen positie. Als die laatste de mens regeren, is het gedaan met broeder- en zusterschap en krijgt de fixatie op materieel gewin - de zilverlingen - de overhand.

Godzijdank zijn er ook bijbelse voorbeelden van het tegendeel, die dan ook altijd een tegendraadse naastenliefde verkondigen. Zo gaat Ruth met haar schoonmoeder Noömi mee, hoewel ze daarmee een driedubbele discriminatie in Bethlehem riskeert: ze is vrouw, weduwe en buitenlandse. Zij zal de voormoeder van koning David worden.

David zelf sluit een verbond van trouw - wij zouden zeggen: vriendschap - met Jonatan (1 Samuel 20). Deze vriendschap lijkt niet in zijn voordeel, want Jonatan is de zoon van koning Saul en als kroonprins iemand die Davids kansen op het koningschap in de weg staat. Maar vriendschap gaat boven eigenbelang: Jonatan helpt David ontsnappen aan de woede van zijn vader en David spaart Jonatan en zijn huis.

Zo zet ook de Messias zijn leven - zijn eigenbelang, zijn twijfel en onzekerheid - op het spel om Gods grenzeloze liefde te verkondigen.

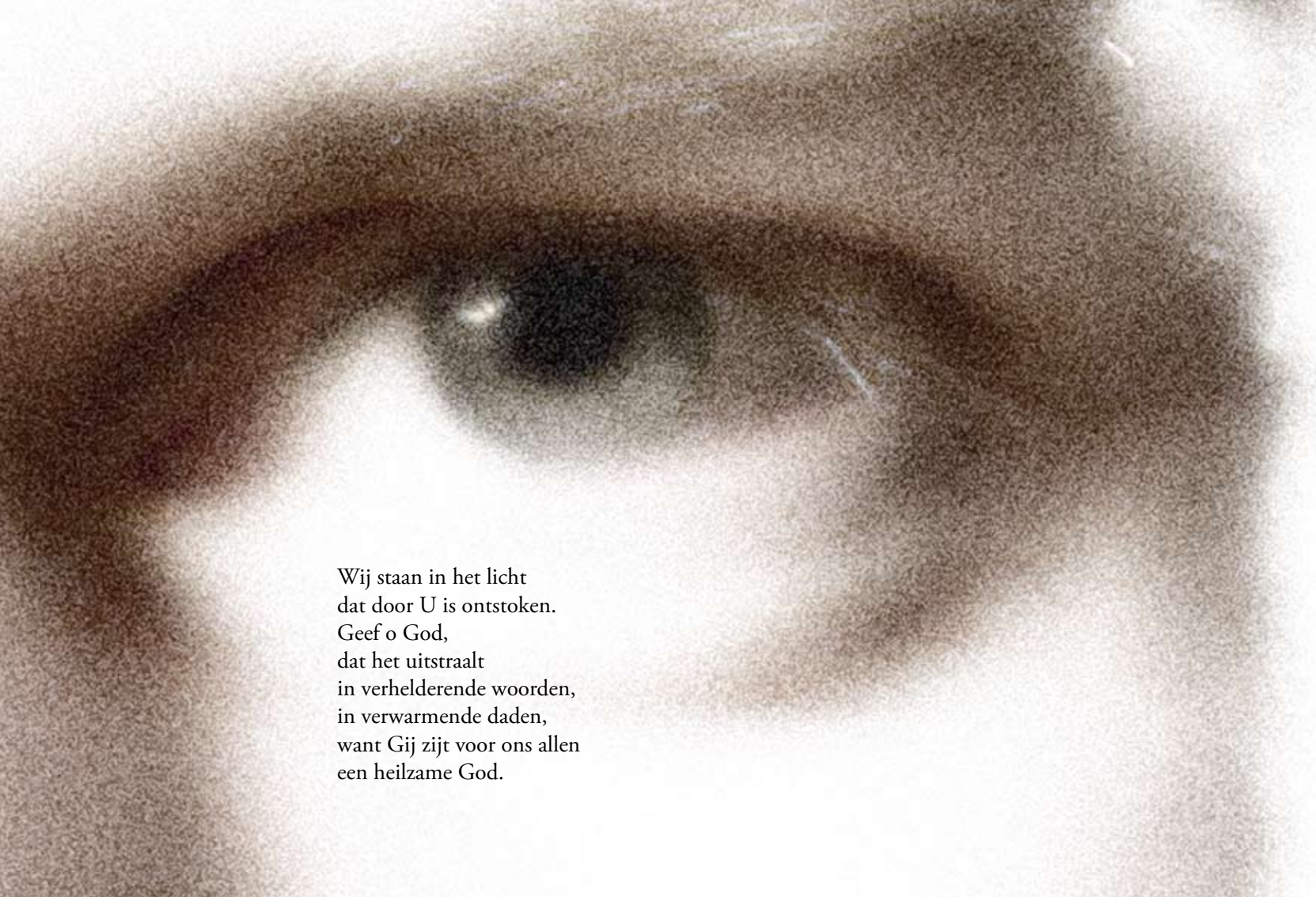
8 - HET WOORD VAN VRIENDSCHAP SPREKEN.

In elke vriendschap vindt het 'Woord' asiel en bewerkt het een nieuw begin. *In het begin was het woord (...)* *Alles is door het Woord ontstaan*, dicht het vierde evangelie in de eerste verzen. (Johannes 1) Het is te begrijpen als: 'in principe is er het Woord' en 'sinds het begin is er het spreken', zoals de Naardense Bijbel vertaalt. 'In principe' is er dus deze vriendschap van God. En alles wat is, mens en schepping, krijgen hun volle glans pas in dat licht. Buiten deze vriendschap kan er niets gebeuren wat wezenlijk van belang is. Buiten deze vriendschap kan er geen wereld bestaan waarin het voor mensen mogelijk is te wonen en te leven.

God is niet te vangen in een beeld. Elk beeld dat je van God maakt zet je meteen op het verkeerde been. Mensen hebben alleen hun verlangen naar vriendschap dat hen met God verbindt en waarin zijn Woord onderdak vindt in hun hart. Luisterend naar dat verlangen, wordt een mens door concrete ervaringen aangesproken. God wil met ons geschiedenis schrijven. Een ontmoeting, een krantenbericht dat je aangrijpt, een verrassende wending in je leven... Ze kunnen een uitnodiging worden om het te wagen een 'woord van vriendschap' te spreken.

Ons verlangen vertelt ons dat we dat woord in ons dragen. We kunnen het dus ook spreken. Wie dat waagt, verandert van binnenuit van gedaante. Het is als met een vrouw in verwachting: ze gaat door met haar gewone leven, met werken en zorgen, en toch is haar leven helemaal anders. Ze is beschikbaar voor het nieuwe leven dat ze mag koesteren zodat het levensvatbaar is. Daarmee neemt ze haar vrijheid. Ons verlangen naar vriendschap is als dat nieuwe leven: het vraagt om beschikbaarheid en toewijding. Het schenkt ons onze vrijheid. Elke keer dat mensen zich aan elkaar verbinden, begint de schepping als het ware opnieuw. Elke vriendschap tussen mensen is als het gezaghebbende woord dat aan de oorsprong van de schepping ligt. *God zei: 'er moet licht komen', en er was licht!* (Genesis 1, 3). Bij elke vriendschap wordt dat gebeuren herhaalt: er komt licht in de wereld, nieuwe toekomst, perspectief dat verder reikt dan het graf. Met elke vriendschap wordt aan de nieuwe schepping gebouwd.

Kerstmis is het Woord van vriendschap van God. Kerstmis is dus een goede aanleiding om zelf ook en telkens opnieuw woorden van vriendschap te spreken, om relaties te verdiepen, toewijding aan elkaar gestand te doen. Kerstmis: dat zijn mensen die elkaar én God onderdak geven.

Wij staan in het licht
dat door U is ontstoken.
Geef o God,
dat het uitstraalt
in verhelderende woorden,
in verwarmende daden,
want Gij zijt voor ons allen
een heilzame God.

Vriend

Tekst:

Joris Vercammen - aartsbisschop van Utrecht

Dick Schoon - bisschop van Haarlem

Gebeden:

Inge van Maaren

(muv p. 46: OK kerkboek, p. 376)

Fotografie & vormgeving:

Sync. Creatieve Producties

Een uitgave van het Bisschoppelijk bureau
van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland

© 2009